

Matku ztratila za války. Sourozence našla po 75 letech

Dcera protinacistických odbojářů Milena Ručková si celý život myslela, že je jedináček. Teď zjistila, že má v Anglii tři sestry a dva bratry

PAVLA PLACHÁ

Když jsem před dvěma lety publikovala článek o Marii Pětrošové a Františku Příborském, kteří za války v Beskydech převáděli uprchlíky do Polska, netušila jsem, že jeho důsledkem bude sjednocení rodiny, oddělené pětasedmdesáti lety historie a žijící v různých částech Evropy. Příběh potomků tankisty Příborského, těžce raněného v listopadu 1944 u Dunkerku, by měl vyvrcholit tento rok prvním společným setkáním.

Jaro 1939, Beskydy kolem obce Morávka, která se po polském záboru Těšínska po mnichovské dohodě stala pohraniční obcí. Přes hranice tu z nacistického protektorátu do Polska prchají hlavně Židé, levicoví aktivisté a příslušníci rozpuštěné československé armády. Pomáhají jim místní lidé, mezi nimiž jsou velmi aktivní osmnáctiletá Marie Pětrošová a její o rok starší přítel, absolvent průmyslovky František Příborský.

Marie pocházela ze Starého Města u Frýdku a hornatou oblast kolem Morávky dobře znala. František, který krátce před okupací nastoupil prezenční vojenskou službu, měl zase kontakt na praporčíka Ladislava Vosyku a přes něj na majora Jaroslava Hájíčka, jenž v odbojové organizaci Obrana národa koordinoval zpravodajskou činnost a přechody za hranice. Vedle převádění lidí, hlavně budoucích vojáků zahraniční armády, Marie pomáhala odboji i jinak – pašovala například dopisy novinářky Mileny Jesenské s informacemi o situaci v okupované zemi.

Do převádění uprchlíků přes hranice se zapojili i Mariini rodiče, železničář Emil Pětroš a jeho žena Marie. Uprchlíci se nejprve hlásili na jejich

Marie Pětrošová mezi převaděči u horské chaty Kotař v Beskydech, 1939

Foto: MZA

adrese ve Starém Městě, odkud je pak František s Marií odváděli do hostince u Morise v Morávce a dál k Josefu a Terezii Motyčkovým, kteří žili na horské samotě. Hřeben Beskyd, jenž vyznačoval protektorátní hranice, odtud nebyl daleko. Uprchlíci se svými průvodci někdy přenocovali v horské chatě na hoře Kotař již na polské straně hranic. Z hřebene sestoupili

do Komorní Lhotky, tehdy Ligotky Kameralne, a pokračovali většinou autobusem do Těšína a dál do Katovic, kde se hlásili na Emigrantském ústředí. Odtud je navigovali na britský, respektive stále ještě fungující československý konzulát v Krakově. Marie s Františkem se z Katovic vraceli do protektorátu. Jako milenecký pár měli ideální krytí, jejich společné

Marie Pětrošová na fotografii Gestapa. František Příborský. Marie s matkou a dcerou krátce po porodu v roce 1940.

Foto: MZA a archiv Mileny Ručkové

cestování a pohyb v horském terénu nepůsobily nápadně.

Porod pod dohledem Gestapa

Gestapo se jim dostalo na stopu v létě 1939. Příspělo k tomu udání manželky hostinského z chaty na Kotaři, které dlužili za nocleh. Marii poprvé zatkl Gestapo koncem srpna. Když to František zjistil, narychlo uprchl do Polska. O tom, že spolu čekají dítě, tehdy ani jeden z nich nevěděl.

U výslechů se Marie ptali hlavně na Příborského. Trvala na tom, že ho zná jen letmo a dávno už ho neviděla. Neprozradila ani nikoho dalšího ze

svých spolupracovníků. Za pár týdnů ji propustili na svobodu. Mezitím vypukla druhá světová válka a „polská cesta“ se uprchlíkům uzavřela.

Vyšetřování ale pokračovalo dál. Gestapákům se podařilo získat nové informace a zapojení Marie Pětrošové do ilegálního převádění potvrdili další svědci, hlavně majitelé horských chat a příslušníci nyní již bývalé polské pohraniční stráže. Začátkem roku 1940 byla proto znovu zatčena. Vinili ji z „pašování“ osob a z protiněmecké špionáže. Byla již v pátém měsíci těhotenství a odmítla vypovídat. Velmi tím popudila vyšetřujícího kriminálního tajemníka

Gustava Langhansa. K doznání ji však nepřinutil ani použitím fyzického násilí. Požádal proto o uvalení tzv. ochranné vazby. Překážkou pro deportaci do koncentračního tábora ale bylo Mariino těhotenství. Nakonec ji pustili k porodu domů, zůstala však pod dohledem. Jedenáct dní poté, 8. května 1940, porodila dceru, které dala jméno Milena.

Po uplynutí sedmi týdnů si pro Marii osobně přišel vyšetřovatel Langhans a převezl ji do věznice v Moravské Ostravě. V listopadu 1940 na ni byla uvalena ochranná vazba a začátkem prosince ji deportovali do centrálního ženského

koncentračního tábora nacistické říše v Ravensbrücku.

Marie na tom byla po zdravotní stránce špatně, po porodu se nestabilně dostatečně zotavit a byla velmi zesláblá. V táboře musela pracovat v krejčovské dílně, kde se šily vojenské uniformy. Začátkem roku 1942 onemocněla zánětem mozkových blan a v dubnu téhož roku nemoci podlehla.

Do zahraniční armády

František Příborský se po svém útěku z protektorátu na konci srpna 1939 připojil v Krakově k československému legionu, jehož členem byl už od jara. Po vypuknutí války se s jeho částí dostal do Rumunska a přes Turecko a Bejrút pokračoval do Francie. Koncem října 1939 přijel do jihofrancouzského Agde, kde se formovaly československé zahraniční jednotky. S nimi se zúčastnil ústupových bojů a posléze byl evakuován do Velké Británie. Nejprve sloužil u pěších jednotek a později u tankistů.

V říjnu 1942 se v Birminghamu oženil s Angličankou Elisabeth Janet Roberts. Následujícího roku se manželům narodil první syn. Na přelomu srpna a září 1944 odjel František se svou jednotkou do Normandie a poté bojoval na frontě u severofrancouzského přístavu Dunkerk. Při jednom z útoků na přístavní pevnost byl těžce zraněn a převezen zpět do Velké Británie. Po vyléčení působil jako instruktor Československého výcvikového střediska a poté sloužil u Náhradního tělesa. Počátkem července 1946 se vrátil do rodné země a v polovině září byl demobilizován. Krátce nato odjel zpátky za svou rodinou do Velké Británie.

Pohádky Milunce

Dcera Marie Pětrošové a Františka Příborského přežila válku v péči mat-

Malá Milena Pětrošová s babičkou Marií, Vánoce 1940. Fotografie šestileté Mileny, kterou našli angličtí potomci Františka Příborského v jeho pozůstalosti, aniž by věděli, že jde o jejich nevlastní sestru.

Foto/repro: archiv Mileny Ručkové, PRIBORSKY, Anne: My Czech Book

činých rodičů. Své vlastní rodiče zná Milena, provdaná Ručková, jen z fotek a vyprávění: *Já jsem maminku vůbec neznala, nevím, jaké měla oči a vlasy,*

ale prý hrozně pěkně zpívala, stepovala, byla veselá a hezká. [...] Tenkrát, když byla maminka zavřená ještě v Ostravě, tak ji pustili domů k porodu. Byla hubená a úplně modrá, vzrušená a stále plakala. Hrozně ji tam bili. Když jsem se narodila, měla jsem kilo devadesát. Babička vždycky říkala: „Já jsem si myslela, že z tebe nic nebude.“¹ Když přišla z koncentračního tábora zpráva o smrti její matky, nebyly jí ani dva roky.

Svého otce viděla poprvé a naposledy jako šestiletá, v létě 1946. *Na to nikdy nezapomenu. Bydlela jsem tenkrát ve Frýdku na ulici Jiřího z Poděbrad. Teče tam malý potůček a tam jsem pásala tři husy. Naproti bydlela nějaká paní Barová. Zrovna jsme se bavily u toho potoka, když k nám přišel takový vysoký pán v uniformě. Ptal se, kde bydlí pan Pětroš, jako dědeček. No a ona řekla: „Milunko, zaveď toho pána k vám.“ Když mě tak oslovila, tak on roztáhl ruce a zvolal: „Milunko, pojď ke mně, já jsem tvůj tatínek!“²*

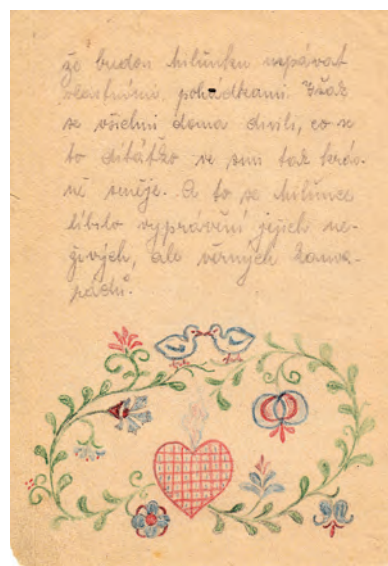
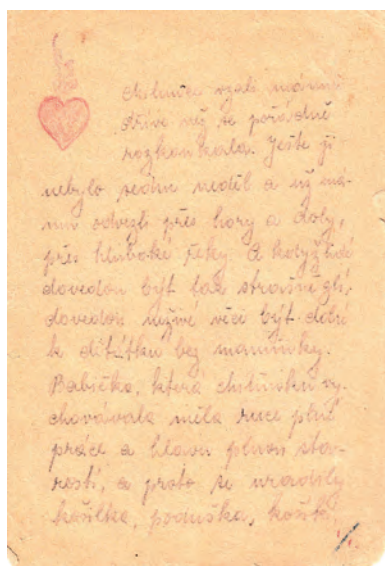
František Příborský si chtěl dceru odvézt. Mluvil o nové mamince a nové rodině. Milena potlačuje slzy: *Nechtěla jsem ho potom pustit.* Její prarodiče mu ale vyčítali smrt své dcery a odmítli mu dítě svěřit. *Babička ho jedněmi dveřmi vyhazovala ven a děda ho druhými tahal zpátky,*³ vzpomíná Milena na vyhrocenou atmosféru u nich doma. Dodnes přesně neví, co všechno si tehdy otec s prarodiči řekl. Druhý den však odjel a už se nikdy neozval. Až do loňského roku si myslela, že v roce 1946 zahynul při dopravní nehodě. Tak jí to kdysi řekli její prarodiče.

Po matce zbylo Mileně jen několik fotografií a dopisů z vězení. Kdysi měla ještě látkovou panenku a ručně zhotovený sešitek nadepsaný *Pohádky Milunce*, které přišly po matčině smrti zabalené do její noční košile v balíčku z Ravensbrücku. Milena si s panenkou, již ušila v koncentráku její maminka, hrála celé dětství.

1 VÚA-VHA, Sbíрка osob, Jožka Jabůrková, Vzdálený pozdrav – záznam pořadu Emila Vávrovského, 1980, s. 2.

2 Tamtéž.

3 Rozhovor autorky s Milenou Ručkovou, květen 2020.

Pohádky Milunce napsala v koncentračním táboře Ravensbrück spoluvězeňkyně Marie Pětrošové Jožka Jabůrková. Jde o poslední dochovaný rukopis této komunistické novinářky. Foto: VHA

V roce 1980 navštívil Milenu novinář Emil Vávrovský, který se zajímal o osudy beskydských převaděčů. Když se dozvěděl, že *Pohádky Milunce* napsala spoluvězeňkyně Mileniny matky Jožka Jabůrková, bylo mu jasné, že objevil dosud neznámý a zřejmě i poslední rukopis této komunistické novinářky. Československá televize Ostrava pak natočila o nově objeveném rukopisu komponovaný televizní pořad oslavující lásku Jožky Jabůrkové k dětem a květinám. V jeho závěru přijala pionýrská skupina ze základní školy ve Staré Bělé jméno Jožky Jabůrkové a odvysílán byl u příležitosti 35. výročí osvobození Československa Rudou armádou. Milena poté prostřednictvím Vávrovského věnovala svoji látkovou panenku Muzeu Klementa Gottwalda a sešit pohádek Ústavu marxismu-leninismu ÚV KSČ.

Po roce 1989 se *Pohádky Milunce* dostaly v důsledku různých archivních delimitací spolu s jinými písemnostmi po Jožce Jabůrkové do depositáře Vojenského historického archivu. Milena doufá, že se časem

ve sbírce Muzea dělnického hnutí, kterou teprve nedávno převzal Archiv Národního muzea, podaří najít i její látkovou panenku.

Babička zemřela, když
mi bylo třináct let. Děda
se o mě starat nemohl.
Chvíli jsem byla v dětském
domově a pak u strýce
Rudolfa, který měl střelnici
a kolotoče.

O svém životě bez rodičů vypráví: *Babička zemřela, když mi bylo třináct let. Děda se o mě starat nemohl. Chvíli jsem byla v dětském domově a pak u strýce Rudolfa, který měl střelnici a kolotoče, a tak různě u příbuzných. Vyučila jsem se tkadlenou, ale tu práci jsem nikdy nedělala. Nejdřív jsem pracovala u strýce, svého kmotra. Od osmnácti jsem byla zaměstnaná ve Třineckých železárnách jako jeřábnice. Po sedmnácti letech, po rozvodu, jsem se*

*odstěhovala z Třince. Od jara do podzimu jsem pásala na beskydských stránkách ovce a žila v maringotce. Přitom jsem potkala svého současného manžela.*⁴

Od devadesátých let je Milena v důchodu. S manželem žijí v horské chalupě ve Starých Hamrech, v chráněné krajinné oblasti nad vodní nádrží Šance. Když má cestu do Frýdku, zapálí Milena svíčku na tamním pomníku obětem druhé světové války, kde je uvedeno i jméno její matky. Hrob její maminka nemá.

Slova nebyla nutná

Anne Priborsky se narodila ve Velké Británii v roce 1953 jako čtvrté z pěti dětí manželů Elizabeth a Františka Příborských (rodina používá příjmení bez diakritiky). Z vyprávění rodičů zná okolnosti jejich seznámení: *Když byl otec v roce 1940 ve Wellesbourne ve Warwickshiru, setkal se s Elisabeth na sobotní taneční zábavě. Matka pracovala v ženské pozemní armádě.*⁵ Pamatuji si, jak vyprávěla, že když ho potkala, uměl anglicky jen: „It is ze vor“ (It is the

4 Tamtéž.

František Příborský alias Frank Priborsky se svou anglickou rodinou, druhá polovina 50. let

Repro: PRIBORSKY, Anne: My Czech Book

i s jeho dalšími sourozenci. Podívali se i do Bouzova, otcova rodiště. Přes vřelá přijetí se ale Anne o otci od jeho příbuzných mnoho nedozvěděla. Z Československa mu od nich přivezla dopisy. *Snažil se ty dopisy číst, ale nezatelefonoval jim. Asi to pro něj bylo těžké, svým rodným jazykem už s nikým nemluvil, zapomněl ho, uvažuje Anne.* Za osm měsíců, v dubnu 1984, Frank Priborsky zemřel.⁷

V roce 1989 se do Československa poprvé podívala i její matka, Elizabeth Priborsky. S českými příbuznými se od té doby setkávali pravidelně až

war - Je válka). Nemyslím si, že jeho znalost angličtiny byla o moc lepší, když se vzali, ale ona říkala, že slova tehdy nebyla nutná!

Na otce Anne vzpomíná: *Byl vždycky trochu outsider, mezi ostatními členy rodiny vybočoval. Proč si dává do kaše máslo, proč si tak tlustě maže chleba? Zdálo se nám to divné. Vždy říkal, že naše matka neumí knedlíky, jaké se dělaly „u nich doma“, lehké a nadýchané, ne ty její dělové koule. Až později jsem zjistila, že měl úplnou pravdu! Ale nešlo jen o jídlo. Měl tak silný přízvuk, že mu nikdo z mých přátel nerozuměl. Neudržel žádné kontakty se svými krajany, nikdy jsem ho neviděla, že by komunikoval s někým ze stejného prostředí nebo kultury. Nemyslím si, že bychom tehdy opravdu chápali, jak je to pro něj těžké.*

Vždycky jsem uvažovala o tom, že se vydám do Československa, abych našla další členy rodiny Příborských, vypráví. Jak roky plynuly a měla jsem vlastní děti, přemýšlela jsem čím dál

víc o svých genech, o svých zkušenostech a o tom, co formuje naše životy. V roce 1983 se s manželem rozhodli, že s dětmi podniknou dvoutýdenní cestu do Československa. Jak se nám to podařilo zorganizovat, už si přesně nepamatuji. Bylo to samozřejmě prostřednictvím cestovní kanceláře a vše se domlouvalo telefonicky. [...] Vzpomínám si, že jsme museli předem naplánovat trasu, rezervovat ubytování a zaručit se, že utratíme každý den určitou částku peněz. [...] Všechny informace se musely předložit českým orgánům. Pak teprve jsme dostali povolení cestovat. Když se o plánu dozvěděl její otec, nadšený nebyl. Frank říkal, že je to pro nás nebezpečné, že bychom to měli vzdát. Po několika dnech se trochu uklidnil a smířil se s našimi plány.⁶

Po několikadenním pobytu v Praze se vydali do Litovle, o níž se otec zmiňoval. Po jistých komplikacích s místní Veřejnou bezpečností se jim nakonec podařilo najít otcova nevlastního bratra. Díky němu se sešli

V telefonu bylo slyšet dojetí a pláč. Přijďte, musíme si o tom promluvit, zopakovala Milena po chvíli několikrát.

do roku 2011, kdy zemřela. V roce 2019 napsala Anne pro svoji rodinu malou knížku. Nazvala ji *My Czech Book* a popsala v ní své pátrání po otcově minulosti. Do obrazové přílohy zařadila i fotografii děvčátka v kroji u zrcadla, kterou našla v jeho pozůstalosti. Nazvala ji *Unknown Czech Girl*, protože identitu dívky se jí nepodařilo zjistit.

Fantastický objev

V roce 2019 jsem publikovala v časopise *Historie a vojenství* článek, který se zabýval ilegální činností a vězněním mladé odbojáčky proti

5 Women's Land Army (WLA) - civilní ženská organizace, jejíž příslušnice v době války nahrazovaly mužské pracovní síly převážně v zemědělství.

6 PRIBORSKY, Anne: *My Czech Book*. Printed in England by reprintbrighton.com, 2019.

7 Tamtéž.

nacismu Marie Pětrošové.⁸ Dokumenty k jejímu příběhu jsem dávala dohromady několik let. Snažila jsem se zjistit, jestli ještě žije její dcera Milena, ale našla jsem jen adresu z osmdesátých let, která už neplatila. Až začátkem roku 2020 jsem narazila na internetu na telefonní číslo a Mileně zavolala. O článku už věděla a chtěla si se mnou osobně popovídat. Moji plánovanou cestu do Starých Hamrů v Beskydech ale oddálil první covidový lockdown. Nakonec jsme se sešly v květnu. Mezitím se však daly do pohybu další události.

V dubnu 2020 mi přišel e-mail od Anne Priborsky. Na můj článek z *Historie a vojenství* ji upozornili její příbuzní z České republiky. *Byl to fantastický objev, protože jsme o tomto příběhu nic nevěděli, můj otec nám to neřekl*, napsala. Zajímala se hlavně o Milenu. Chtěla vědět, zda

Jane, Anne, Janet, Richard a Frankie Priborsky na nedávné fotografii

Repro: PRIBORSKY, Anne: My Czech Book

Milena Ručková před pomníkem obětem boje proti fašismu v Morávce

Foto: autorka

její sestra žije, a pokud ano, zda můžu zprostředkovat jejich kontakt. Také proto, že nikdo z jejich rodiny nemluví česky.

Bušilo mi srdce a měla jsem smíšené pocity, když jsem vytáčela Milenin číslo. Neměla jsem tušení, jak bude reagovat, až se ve svých osmdesáti letech dozví, že má dva bratry a tři sestry. V telefonu bylo slyšet dojetí a pláč. *Přijedte, musíme si o tom promluvit*, zopakovala po chvíli několikrát. Věděla, že se chce se sourozenci spojit, ale informací bylo najednou tolik, že je potřebovala vstřebat. Poslala jsem jí zatím Anninu „českou knížku“ a s Anne se domluvila, že Mileně napíšu vzkaz. Přišel obratem od každého z pěti sourozenců.

Od května 2020 už Milena, Anne, Janet a Jane pravidelně komunikují s pomocí svých chytrých telefonů a Google překladače. Při jednom z na-

šich telefonátů se Milena se smíchem svěřila, že si své sestry ještě trochu plete. Posílají si přání a drobné dárky. V roce 2021 plánují první osobní setkání.

Mgr. Pavla Plachá, Ph.D.

(1976) absolvovala Filozofickou fakultu UK v Praze, obor historie-germanistika. Doktorát z českých

a československých dějin složila na Historickém ústavu Filozofické fakulty Univerzity Hradec Králové. Pracovala v Kanceláři pro odškodnění obětí nacismu při Česko-německém fondu budoucnosti. Od roku 2017 působí v Ústavu pro studium totalitních režimů, v současné době jako vedoucí oddělení výzkumu odboje a odporu 1938-1989. Specializuje se na perzekuci žen v nacistických koncentračních táborech.

8 PLACHÁ, Pavla: Beskydská převaděčka Marie Pětrošová. *Historie a vojenství*, 2019, roč. 68, č. 1, s. 83-95.